

ARGUMENTUM

AYLIK HUKUK DERGİSİ

EKİM-KASIM-ARALIK 1998

YIL: 9 SAYI: 57

ISSN 1017-625X

İÇİNDEKİLER

*Kıymetli Evrak Mefhumunu Değiştiren Gelişme
Evraksız Kıymetli Evrak*

Yrd.Doç.Dr. A. Lerzan YILMAZ

Uluslararası Deniz Yatağının Hukuki Statüsü

Yrd.Doç.Dr. Selami KURAN

Devletler Özel Hukukunda İşlem Güvenliği Kuralı

Ar.Gör. Hatice ÖZDEMİR

KIYMETLİ EVRAK MEFHUMUNU DEĞİŞTİREN GELİŞME EVRAKSIZ KIYMETLİ EVRAK

Yrd.Doç.Dr. A. Lerzan YILMAZ*

§ I- KLASİK KIYMETLİ EVRAK TANIMI

Kıymetli evrak kavramını (tanımını) bugünkü Türk ve İsviçre hukuklarındaki tanıma en yakın biçimde ve ilk defa ortaya atan ünlü Alman hukukçusu "HEINRICH BRUNNER"dir. Brunner 1882 yılında kıymetli evrakı şöyle tanımlamaktadır: "*Kıymetli Evrak öyle bir senettir ki, bu senede bağlı subjektif hak ancak senedi elinde bulundurmaya suretiyle der-*

meyan edilebilir."¹

Heinrich Brunner'in bu tanımı daha sonraki yıllarda Alman ve İsviçre doktrinlerinde yıllarca tartışılmış ve nihayet genel kabul görmüştür.²

İsviçrede 1905 kanun taslağı hazırlanırken Brunner'in tanımı taslağa şöyle alınmıştır: "*Kıymetli Evrak öyle senetlerdir ki, bu senede bağlı hak, senetsiz dermeyer edilemeyeceği gibi, başkasına da devredilemez.*"³

İsviçrede 1905 taslağı kanunlaşmamış ancak daha sonraki tarihlerde hazırlanan, yani 1919 ve 1923 taslaklarında yer almış bulunan kıymetli evrak tanımı bugünkü şekliyle İsviçre Borçlar Kanununun 965. maddesine yerleşmiştir. Buna göre; "*Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlara mündemiç olan hak senetsiz dermeyer edilemeyeceği gibi, başkalarına da devrolunamaz.*" (İBK. m. 965) Türk Ticaret Kanunu, İsviçre Borçlar Kanununun 965. maddesinde yer almış bulunan Kıymetli Evrak tanımını 557. maddesine hiç bir değişiklik yapmadan aynen almıştır.

Kıymetli evrakın klasik tanımı aşağıdaki unsurları ortaya çıkarmıştır.

1. JAEGGI, Die Wertpapiere, Das Obligationenrecht, 7. Teil, Art 965-989 und 1145-1155, s.20; HUECK, Recht der Wertpapiere, 9. Aufl, s.1; HUECK/CANARIS, Recht der Wertpapiere, 12. Aufl, s.1; JAEGGI/DRUEY/GREYERZ, Wertpapierrecht, s.7; REHFELDT/ZÖLLNER, Wertpapierrecht, Kurzlehrbücher für das juristische Studium, s. 1 vd. GIERKE- Das Recht der Wertpapiere, s. 1 vd.
2. MEIER-HAYOZ/von der CRONE, Wertpapierrecht, s. 3; REHFELDT, Wertpapierrecht, Kurzlehrbücher für das juristische Studium, s. 2; HUECK/CANARIS, s. 1; JAEGGI/DRUEY/GREYERZ, s. 7.
3. JAEGGI, s.22.

*. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı.

- 1- Kıymetli evrak bir senettir (nitelikli borç senedi).
- 2- Kıymetli evrakta hak ile senet arasında güçlü bir bağ mevcuttur.
- 3- Kıymetli evrakta, senette yer alan hak, ancak senedin ibraz karşılığı istenebilir ve senedin devriyle devrolunabilir.
- 4- Kıymetli evrakta yer alan hak tedavül kabiliyeti olan bir haktır.
- 5- Kıymetli evrakta mücerretlik ilkesi geçerlidir.
- 6- Kıymetli evrak bir kredi veya ödeme vasıtasıdır.
- 7- Kıymetli evrak sıkı şekil şartlarına tabidir.
- 8- Kıymetli evrakta senedin iptali özel hükümlere bağlanmıştır.⁴

Kıymetli evrak nitelikli bir borç senedir ve borçlu senedi ibraz edemeyene borcunu ödememe yükümü altındadır. Senedi ibraz edemeyen gerçekte hak sahibi bile olsa borçlu borcunu senedi ibraz edemeyene ödeyerek borcundan kurtulamaz. (İBK. m.965, 966/1; TK.m.558)⁵ Borçlu edasını hakkı olmadan talepte bulunan şahsa yaptığı takdirde borcundan kurtulamaz ve ikinci kez ödeme tehlikesiyle karşı karşıya kahr. Borçluya hak sahipliğini araştırma mükellefiyeti yüklenmiştir (Legitimationsprüfung).

Hakkın ileri sürülmesinde senedin gerekliliği hem alacaklı hem de borçlu bakımından ortadadır. Senedin alacaklısı alacaklı olduğunu ancak senedi ibraz ederek ispat edebilmekte öte yandan senedin borçlusu, ancak senetten dolayı hak sahipliğini ispat edene ödemedede bulunarak borcundan kurtulabilmektedir.⁶

Görülüyor ki senette mündemiç hakkın ileri

sürülmesinde "senet" önemli rol oynar ve önemli bir kavramdır.⁷

Klasik kıymetli evrakın ihdasındaki amaç bir hakkın emniyetli bir şekilde ve hızla tedavülünü temin etmektir. Senede bağlı hakkın eşyalaştırılmasıyla (Durch die Versachlichung des verbrieften Rechts), itirazların (defilerin) sınırlandırılmasıyla (Die Beschraenkung von Einreden), senede teşhis fonksiyonu (Die Legitimationswirkung) kazandırılmış olmasıyla bir hakkın hızla ve güvenli tedavülü mümkün hale getirilmiştir.

Klasik kıymetli evrakın en önemli unsuru hakkın eşyalaştırılması ya da maddeleştirilmesi (Versachlichung des Rechts)'dir. Yani senetle bir hak yaratılmakta ve senede bağlı hak senet üzerinde tasarruf edilmek suretiyle bir başkasına devredilmektedir.⁸

7. GUHL/MERZ/KUMMER, Das schweizerische Obligationenrecht, s. 803; JAEGGI, s. 84; MEIER-HAYOZ/von der CRONE, s.55.
8. Senedin hakkı yaratıp yaratmadığı Türk doktrininde tartışmalıdır. DOMANIÇ'e göre kıymetli evrak daima açıklayıcıdır (izharidir). Domaniç, kıymetli evrakın açıklayıcı olduğunu şöyle izah etmektedir "Bir kıymetli evrakın düzenlenebilmesi için önceki bir hakkın varlığı şarttır. Kıymetli evrakta sayılan bir senet hakkı doğurmaz, sadece umumi hükümlere tabi bir hakkı kıymetli evrak hükümlerine tabi kılar. Kıymetli senetlerde hukuki sebebin zikredilmemesi, senetten anlaşılan defilerin üçüncü şahıs hamillere de dermeyan edilebilmesi kaidelerini (TK.m577, 599, 737) tesirsiz bırakmak ve senedin kayıtsız, şartsız ödenmesini temin gayesine matuftur. "Bkz. Domaniç, s. 15, 16, 17, 18. Domaniç'in görüşüne, kıymetli evrak içinde yer alan kambyo senetleri bakımından katılmadığımızı belirtmek isteriz. Konstitütif kıymetli evrak (ihdasi kıymetli evrak) özellikle kambyo senetlerine has bir özelliktir. Zira bu senetler hakkın senede sıkı surette bağlı olduğu, senetsiz dermeyanın mümkün olmadığı, tedavüle çıkarıldığında senedi ele geçiren hamillerin (iyiniyetli) temel ilişkiyi bilmesinin gerekmediği, onlarda "Hukuki Görünüş Teorisi" gereğince imat uyandıran, bu sebeple de kendilerine "Kamu itimadına mazhar olan senet" dedirten, temel borç ilişkisinin def'i olarak iyiniyetli hamillerine karşı ileri sürülemediği, yüksek tedavül gücüne sahip, mücerret senetlerdir. Aynı görüş bkz. REHFELDT/ZÖLLNER, s.27; HUECH, s.7; BAUMBACH/HEFERMEHL, Wechselgesetz und Scheckgesetz, 19. Aufl. s. supr. N.30; JAEGGI/DRUEY/GREYERZ, s. 138; HUECK/CANARIS, s.44; KARAYALÇIN, Ticari Senetler, s. 18; POROY, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 11. bası, s. 11, 28; ÖZTAN, s. 175; YTD. 12.2.1973, E.336-K-461 (ERİŞ, Kıymetli Evrak ve Taşıma, s. 33).

4. MEIER-HAYOZ/von der CRONE, s. 3; GIERKE, s. 2 vd; REHFELDT/ÖLLNER, s. 3; ÖZTAN, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 13, 32, 55, 60; POROY/TEKİNALP, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, s.24-30; KINACIOĞLU, Kıymetli Evrak Hukuku, 4. bası, s. 12-34; GÜRBÜZ, Türk Ticaret Kanunu Uygulaması Açısından Kıymetli Evrak ve Özellikle Ticari Senetler, Türk Ticaret Kanununun 30. yılı Semineri, s.259-269; DOMANIÇ, Kıymetli Evrak Hukuku ve Uygulaması, s. 18-27.
5. JAEGGI, s.84; MEIER-HAYOZ/von der CRONE, s.55; ÖZTAN, s.60.
6. KINACIOĞLU, s.20; ÖZTAN, s.60 vd.

Klasik kıymetli evrakın diğer bir unsuru ise senede bağlı hakkın dermeyanı senedi elinde bulundurmaya bağlıdır (Zur Geltendmachung des verbrieften Rechts die Innehabung der Urkunde erforderlich ist). Zira borçlu sadece senet kendisine ibraz edilirse ödemekle mükelleftir. Bu kaide hamiline, emre ve nama yazılı senetler ve nitelikli teşhis senetleri için geçerlidir. Basit teşhis senetleri ve ispat senetleri için geçerli değildir. Bu tür senetlerin kaybı her türlü ispat vasıtasıyla ispat edilebilir.⁹

1960'lı yıllarda Amerikada ve Avrupada borsaların canlanması ve yatırım araçlarının sayısının artmasıyla birlikte klasik kıymetli evrakın yanısıra yeni yatırım araçları ortaya çıkmıştır. Halka açık Anonim şirketlerin ortaya çıkışıyla birlikte sermayenin tabana yayılması amaçlanırken halka açılan Anonim şirketlerin hisse senetleri ve tahvillerinin sayısı milyonlara ulaşmıştır. Sayıları milyonları bulan hisse senedi ve tahvillerin muhafazası, devri sorun haline gelmiştir. Milyonlarca kıymetli evrakın aynı anda halka arz edilmesi, bunların muhtelif bankalarda saklanması ve üzerinde işlem yapılması (kar payı, faiz, bedelsiz hisse senedi alınması) klasik kıymetli evrakın tedavül sistemiyle mümkün değildir. Herşeyden önce sayıları milyonları bulan kıymetli evrakın saklanması bir sorundur. Bu saklama işi menkul kıymetlerin (kıymetli evrakın) sahipleri bakımından külfetli, bankalar bakımından ise çok zahmetlidir.

Bankalar bakımından zahmetlidir, zira bu menkul kıymetlerin dönemsel getirilerini (faiz, kar payı, bedelsiz hisse) takip etmek oldukça zaman alan ve büyük sorumluluğu ve uzmanlaşmayı gerektiren bir iştir.¹⁰

İşte tüm bu sorunların halli maksadıyla saklama merkezleri (saklama bankaları) kurulmuş ve tüm

bu işlemleri senetler yerinden oynatılmadan kaydi şekilde yapmak mümkün hale getirilmiştir.¹¹

Toplu saklama ticari hayatın bir dayatmasıdır. Toplu saklama sistemiyle sayıları milyonları bulan kıymetli evrakın saklanması ve tedavülü kolaylaşmaktadır. Dönemsel getirilerinin takibi uzman ellere bırakılmakla kıymetli evrakın en önemli unsurlarından olan hakkın eşyalaştırılması (senet unsuru) ve hakkın dermeyanı için senedin ibrazı unsuru ortadan kalkmaktadır.¹²

§ II- SERMAYE PİYASASI ARACI OLARAK ORTAYA ÇIKAN KIYMETLİ EVRAK MENKUL KIYMETLER

1- Genel Olarak Menkul Kıymetler

Sermaye piyasası araçlarının en önemli grubunu "Menkul Kıymetler" teşkil eder.¹³ Menkul Kıymetler yatırım vasıtası olarak kullanılan ve sermaye piyasasının oluşmasını ve işlemlerini sağlayan kıymetli evraklardır.¹⁴ Menkul Kıymetler para piyasasının değil, sermaye piyasasının aracılarıdır.

Menkul Kıymetler kıymetli evraklardır.¹⁵

-
11. von BALLMOOS, Der Wertpapierrechtliche Verkehrsschutz, unter spezieller Berücksichtigung des stückelosen Effektenverkehrs, Diss. 1991, Bern, s. 124.
 12. HUECK/CANARIS, s. 14; von BALLMOOS, s. 124; ÖZTAN, s. 312; TEKİNALP, s. 1.
 13. AYTAÇ, Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, s. 39;
 14. WOHLFARTH/BLEY, Grundlagen und Praxis des Wertpapiergeschäfts, 2. Aufl. s. 1, vd; TEOMAN, Menkul Değer Borsaları ve Alman Sistemi, İkt. ve Mal. Derg. C.XXI, s. 405.
 15. Türk Hukuk Doktrininde TEOMAN dışında tüm müellifler menkul kıymetlerin kıymetli evrak olduğu görüşünde birleşmektedirler. Teoman, "Anonim Ortaklıkta Intifa Senetleri" (İstanbul, 1978, s. 171) adlı eserinde henüz kıymetli evrak niteliği kazanmamış olan anonim ortaklıklardaki muvakkat makbuz ve benzerlerinin menkul kıymet sayılacağından hareketle, her menkul kıymetin kıymetli evrak sayılamayacağı görüşünü savunmuştur. Karşı görüş için bkz. KARAYALÇIN, Ticaret Hukuku Dersleri, C.II, Ticari Senetler, 4. bası, 1970, s.37; TEKİNALP, Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları, 1982, s. 13; JAEGGI, s. 116; HUECK/CANARIS, s. 19; REHFELDT/ZÖLLNER, s. 11; BAUMBACH/HEFERMEHL, WPR, N. 22, s. 14.

9. BAUMBACH/HEFERMEHL, WPR. 11, s.8.

10. TEKİNALP, Evraksız Kıymetli Evrak ve Kıymet Haklarına Doğru, BATIDER, C. XIV. C. 3 s. 1 vd; YAŞAMAN, Menkul Kıymetler Borsası Hukuku, s.25; POROY/TEKİNALP, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 12. bası, s. 39; ÖZTAN, s. 312; HUECK/CANARIS., s. 14.

Her menkul kıymet kıymetli evraktır ancak her kıymetli evrak menkul kıymet değildir.¹⁶ Kıymetli evrak menkul kıymetlere nazaran bir üst kavramdır ve menkul kıymetlerin yanısıra başka türde senetleri de (kambiyo senetleri, konişmento, Emtia senetleri vs.) kapsar. Menkul Kıymetler kıymetli evrakın taşıdığı özelliklerin yanısıra a) seri veya cinslerine göre sınıflandırılabilen, bu sebeple de her zaman değiştirilebilir misli eşyadrlar b) dönemsel gelir getiren yatırım araçlarıdır.¹⁷

Menkul kıymetlerin kıymetli evrakın alt grubunu oluşturmaları sebebiyle menkul kıymetlere, bu konuda getirilen özel düzenlemeler ve hükümler dışında kıymetli evraka ait hükümler uygulanacaktır.¹⁸

2- Türk Mevzuatında Menkul Kıymetler

30 Temmuz 1981 tarih ve 17416 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olan 2499 Sayılı "SERMAYE PİYASASI KANUNU"nun 3. maddesinin 3794 Sayılı Kanun'la değişik (b) bendi gereğince Menkul Kıymetler "*Ortaklık veya alacaklılık sağlayan, belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönemsel gelir getiren, misli nitelikte, seri halinde çıkarılan, ibareleri aynı olan ve şartları kurulca belirlenen kıymetli evraktır.*"

SPK açıkça menkul kıymetlerin kıymetli evrak olduğunu belirtmiştir. Bu kanuni tanımdan hareketle menkul kıymetler için aşağıdaki özellikler tesbit edilebilir,

1) Kıymetli evrakın konusunu alacak senetleri (para senetleri = poliçe, bono ve çek) ortaklık senetleri

(anonim ortaklık veya sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık pay senetleri) ve eşya üzerinde haklar temsil eden Emtia Senetleri (makbuz senedi, varant, Nakliye Senedi, konişmento gibi) oluşturduğu halde menkul kıymetler ortaklık veya alacak senetleridir.

2) Senette belli bir meblağın belirtilmiş olması diğer kıymetli evrak türlerinde de aranan özelliktir. Menkul kıymet, itibari değer taşımali ve belirli bir miktar üzerine düzenlenmelidir.

3) Yatırım aracı olması menkul kıymetlerin kendine has bir özelliğidir. Kıymetli evrakın çok önemli bir grubunu oluşturan para senetleri (kambiyo senetleri) yani poliçe ve bono kredi aracı olduğu halde çek bir ödeme vasıtasıdır. Kambiyo senetleri para piyasasının araçları olduğu halde, menkul kıymetler sermaye piyasasının yatırım araçlarıdır.¹⁹

4) Menkul kıymetler dönemsel gelir getirirler. Bu diğer kıymetli evrak türlerinde (kambiyo senetleri, konişmento, varant, Nakliye Senedi gibi) rastlanmayan bir özelliktir. Dönemsel gelir kar payı, faiz olabileceği gibi bedelsiz hisse senetleri de olabilir.²⁰

5) Menkul Kıymetler misli eşyadır. Misli eşya, alışverişte, kural olarak tartma veya sayma veya ölçme ile muayyen hale gelen eşyadır. Bu tür eşyada bir malın yerini aynı cinsten bir diğeri alabilir.²¹ Bu kavram Roma hukukundan gelen bir kavramdır ve Alman Medeni Kanununun 91. maddesine bir kanun hükmü olarak girmiştir. Para, buğday, pirinç, zeytin misli eşyadır.

Buna karşılık ferden tayin edilmesi gereken eşya gayri misli eşyadır. (gayrimenkul, tablo gibi).²² Menkul kıymetler kitle senetleri olduklarından, yani

16. BAUMBACH/HEFERMEHL, WPR, N.22, s.14; TEKİNALP, s.13; AYTAÇ, s.40; TEOMAN, Menkul Değer Borsaları ve Alman Sistemi adlı makalesinde, "Anonim ortaklıkta intifa senetleri" adlı eserindeki görüşünü değiştirerek, umumi kabul gören görüşe katılmıştır. Ayrıntı için bkz. TEOMAN, s. 409.

17. BAUMBACH/HEFERMEHL, WPR, N.22, s.14; TEKİNALP, s. 14.

18. AYTAÇ, s.40.

19. TEKİNALP, Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları, s. 14; YASAMAN, s. 22 vd; AYTAÇ, s.43.

20. TEKİNALP, Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları, s. 16; AYTAÇ, s.47.

21. OĞUZMAN/SELİÇİ, Eşya Hukuku, 3. bası, 1982, s. 12; TURANBOY, Varakasız Kıymetli Evrak, 1998, Ank. s. 74.

22. OĞUZMAN/SELİÇİ, s. 12 vd;

seri halinde ve ibareleri aynı olarak çıkarıldıklarından misli eşya kabul edilmektedirler.

Buna mukabil örneğin kambiyo senetleri münferit senetlerdir ve birinin yerine diğerini ikame etmek mümkün değildir.

Kitle halinde ihraçlarda ayrı seri numaraları ile ihraç edilmiş olmaları, nama yazılı olmaları, itibari değerlerinin farklılığı onların misli eşya olma özelliğini ortadan kaldırmaz.²³

6) Menkul kıymetler kitle senetleri olduğu için seri halinde çıkarılırlar. Ancak, bu şekilde sermaye piyasası aracı olabilirler. Seri halinde çıkarılmaları borsalarda kote edilmelerini ve alınıp satılmalarını kolaylaştırır ve tedavül kabiliyetini yükseltir.²⁴

7) Menkul kıymetleri diğer kıymetli evraktan ayıran son unsur ibarelerin aynı olmasıdır. Aynı terip ve serideki menkul kıymetlerin aynı ifadeleri (itibari değerler dışında) taşıması gerekir.²⁵

§ III- MENKUL KIYMETLERİN TOPLU SAKLANMASI SİSTEMİ

Menkul Kıymetleri en az masrafla ve en verimli şekilde saklamak ve kullanmak gayesi bunları tek tek sahipleri adına saklamak yerine, aynı hakka sahip olanların topluca saklanmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu işleme toplu saklama (Sammelverwahrung) denir²⁶.

Toplu saklamanın tabii neticesi olarak her hak sahibine belirli bir senedin düzenlenmesi söz konusu değildir. Saklama sırasında hak sahibi senedin maliki

kalır ve aynı hakkını muhafaza eder. Toplu saklama ile münferit hak sahibine toplu varlık (Sammelbestand) müşterek mülkiyet hakkı yaratılmıştır.²⁷

Burada işlemlerin konusu doğrudan doğruya senedin kendisi değil, müşterek mülkiyet payıdır.²⁸

Toplu saklama işlemlerinin ilk defa 1872 yılında Avusturyada "Viyana Ciro İşlemleri - Kasalar Birliği" (Wiener Giro- und Kassenverein) tarafından yapıldığı ve Berlin (Almanya) "Toplu Saklama Kurumu" nun bu tarihten 10 yıl sonra toplu saklama işlemlerine başladığı tesbit edilmiştir.²⁹

1- Almanyada Toplu Saklama

Almanyada menkul kıymetlerin toplu saklanmasına ilişkin ilk kanuni düzenleme 1896 tarihini taşımaktadır. Kanunun çıkarılmasından sonra özellikle 1920'li yıllarda toplu saklama ticari hayatın bir gereği haline gelmiştir.³⁰

1942/43 yıllarında savaşın etkisiyle Almanyada toplu saklama zorunlu hale getirilmiş, savaş sonrası bu zorunluluk ortadan kaldırılmış olmasına rağmen toplu saklama her geçen gün daha çok başvurulan bir saklama metodu haline gelmiştir. 1970 yılında Almanyada 150 milyar Alman marklık hisse senedi borsada işlem görmüştür.³¹

Yine yetmişli yıllarda Almanyada toplu saklamaya elverişli olan kıymetli evrakın % 80'i toplu saklanmıştır.³²

23. TEKİNALP, Sermaye Piyasası Hukuku Esasları, s. 15; AYTAÇ, s.48; TURANBOY, s.75.

24. AYTAÇ, s.48; TURANBOY, s.75.

25. AYTAÇ, s.49; TURANBOY, s.75.

26. TEKİNALP, Evraksız Kıymetli Evrak ve Kıymet Haklarına Doğru, BATIDER, C.XIV. S. 3, s.2; von BALMOOS, s.125; YASAMAN, s.27; HUECK/CANARIS, s.14; ÖZTAN, s.312; TURANBOY, s.8.

27. HUECK/CANARIS, s.15; HANDSCHIN, Papierlose Wertpapiere, s.26 vd; DRUEY, Die Entmaterialisierung des Wertpapiers, SAG 59 (1987), s.66; ÖZTAN, s.315.

28. HANDSCHIN, s.4; ÖZTAN, s.312; TURANBOY, s.2.

29. HANDSCHIN, s.5; ÖZTAN, s.312; YASAMAN, s.27; TEKİNALP, Evraksız Kıymetli Evrak ve Kıymet Haklarına Doğru, s.5.

30. HANDSCHIN, s.5; TURANBOY, s.9.

31. WOHLFARTH/BLEY, Grundlagen und Praxis des Wertpapiergeschäfts, s. 199; TURANBOY, s. 9, vd.

32. HANDSCHIN, s.5.

Bugün Almanyada toplu saklamaya elverişli kıymetli evrakın hemen hemen tamamına yakın kısmı 7 bölgesel toplu saklama bankalarında saklanmaktadır.³³

Bugün Almanyada geçerli olan Depo Kanunu (Depotgesetz) 1937 yılında çıkarılmış olup, eski yasanın eksikliklerini giderir mahiyettedir.³⁴ Almanyadaki toplu saklama kanunu (Depotgesetz)'nin açık hükmü gereğince toplu saklananların müşterek mülkiyeti söz konusudur. Müşterek malik kendi hissesini gösterir bir belgeyi toplu saklama bankasından talep etmek hakkına haizdir. Toplu saklama neticesinde haklar evraksız (Stükelos) devredilir.³⁵

2- Fransada Toplu Saklama

Fransada 30 Aralık 1981 tarihinde çıkarılmış olan bir kanunla menkul kıymetlerin senede bağlanması nerdeyse tamamen ortadan kaldırılmıştır. Hakkın dayanağı olan senedin yerini SICOVAM'da veya ihraççı ortaklıktaki kayıt (cari hesap) almıştır.³⁶ Fransada İsviçre'deki SEGA (Schweizerischen Effekten-Giro AG) benzer bir kurum olan SICOVAM (Fa.Société Interprofessionnelle de Compensation des valeurs mobilières) mevcuttur.

SICOVAM'ın yetkileri 25 Mayıs 1984 tarihli Arreté ile yeniden düzenlenmiştir.³⁷ Daha evvel sadece hamiline senetleri kaydeden sistem, bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra nama yazılı senetleri de kayda alır hale gelmiştir.

2 Mayıs 1983 yılında çıkarılan Tebliğ ile tüm nama yazılı senetler 3 Kasım 1984 tarihine kadar, tüm hamiline yazılı senetler, 3 Mayıs 1988 tarihine

kadar SICOVAM'a ulaştırılması zorunlu hale getirilmiştir.

3 Mayıs 1988 tarihinden sonra ise tüm hamiline ve nama yazılı senetler sadece SICOVAM'a talimat verilmek suretiyle devredilebilecektir.³⁸

Bu sistem işleme kabul edilmiş menkul kıymetlerin hesap sahipleri arasında takasını sağlamaktadır. Yeni sistemle kıymetli evrakta (menkul kıymetlerde) hakkın senede bağlanmış olması temel ilkesi tamamen ortadan kalkmış ve hak maddesizleştirilmiştir (Entmaterialisierung des verbrieften rechts).

Bu sistemde hak senede bağlanmak yerine, yani hakkın dayanağı senedin yerini SICOVAM'daki veya ihraççı ortaklıktaki kayıt almıştır.³⁹

Fransada 1984 tarihli yasayla menkul kıymetlerde hakkın senette tecessüm ettirileceği ilkesi ortadan kalkmış olsa bile, kanun koyucu Fransız Ticaret Kanununun 263. maddesini yürürlükten kaldırmıştır. Bu hüküm gereğince Anonim ortaklıklar nama veya hamiline hisse senedi ihraç edebilir, ancak hamiline hisse senedi anlamını kaybetmiş ve anonim senet (titre ononyme) haline dönüşmüştür.⁴⁰ Zira senedi çıkaran Anonim şirket bu senetlerin maliklerini tanımamaktadır. Bu senetlerin sahipleri seçtikleri aracı kuruluşlar vasıtasıyla bu senetlerin SICOVAM'a kaydedilmesini sağlamaktadırlar.

Bu yeni sistemde tüm menkul kıymetler merkezi sicilde kaydedilmekte ve yine kaydi yoldan kıymetli evrak hakları devredilmektedir.

"SICOVAM", resmi borsaya kayıtlı veya ikinci

33. DRUEY, s.66.

34. HANDSCHIN, s.5; TURANBOY, s.10.

35. von BALMOOS, s. 127; HUPFER, der Wertpapierrechtliche "Begebungsvertrag", Entstehung, Übertragung und Ausübung der Wertpapiere Diss. 1978, Regensburg, s. 111; DRUEY, s. 66; TURANBOY, s. 10.

36. YASAMAN, s. 29; TURANBOY, s.11.

37. YASAMAN, s.29; TURANBOY, s.11.

38. HANDSCHIN, s.8.

39. YASAMAN, s.29; YASAMAN, "MERLE"den yaptığı alımıyla Fransada bu kanunun yürürlüğe girişinden sonra kıymetli evrak tanımının değiştiğini, klasik kıymetli evrak tanımının yerini yeni bir tanımın aldığını söylemektedir. Bu yeni tanıma göre kıymetli evrak "hesaptan hesaba sadece virman yoluyla intikal eden, devir kabiliyeti olan senettir." Ayrıntılı bilgi için bkz. s. 28.

40. Borsaya kote edilmiş menkul kıymetler ancak hamiline çıkarılabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. YASAMAN, s. 29.